

Ideologii tehnocrației și democrația

Marin Neagu

Academia „Ștefan Gheorghiu”

Unul din principali factori ai progresului uman, care, datorită dimensiunilor și manifestările sale se inscrie în rîndul proceselor sociale contemporane planetare este, fără îndoială, revoluția științifico-tehnică.

Faptul că revoluția științifico-tehnică a determinat creșterea în ritm rapid a forțelor de producție și a productivității muncii a dat naștere la diverse teorii, a căror principală caracteristică este considerarea ei ca remediu universal al raciilelor societății capitaliste contemporane. Potrivit acestor teorii, rolul hotăritor în dezvoltarea societăților moderne, în condițiile unei înalte creșteri industriale, îl joacă activitatea de organizare și decizie înfăptuită de elita tehnică.

Desfășurindu-se atât în capitalism, cit și în socialism, dar în modalități și cu implicații nu numai comune, ci și diferite sau opuse, revoluția științifico-tehnică determină creșterea sensibilă a ponderii și a rolului intelectualității în societate, în special a intelectualității tehnice și științifice.

Dinamica impusă dezvoltării societăților face ca stăpînirea și orientarea proceselor și fenomenelor sociale să nu mai poată fi realizate cu mijloace simple, intuitive. Conducerea vieții sociale este astăzi de neconceput fără o pregătire temeinică a celor care dețin funcții de conducere, fără folosirea pe scară din ce în ce mai largă în procesul conducerii a specialiștilor, a tehnicienilor și inginerilor, a consilierilor și experților.

Înțelegerea greșită sau abuziv deformată a acestui fapt real — creșterea rolului specialiștilor în activitatea de conducere a vieții sociale — a dat naștere ideologiei tehnocrației, în a cărei optică fenomenul de mai sus ar semnifica trecerea puterii sociale și politice în mâini tehnocraților, indiferent de natura societății. Ideologii burghezi argumentează, de regulă, aceste teze pornind de la consecințele revoluției științifico-tehnice asupra proceselor de conducere și organizare a societății la nivel macro și microsocial, de la tendința obiectivă ca acestul decizional să se bazeze pe cele mai moderne tehnici de calcul și prognoză.

Definiții de unii autori ca specialiști, ingineri sau administratori, iar de alții ca experți, înalți funcționari, savanți ori profesori, tehnocrații sunt, aproape fără excepție, considerați a fi clasa conduceătoare într-o societate dominată de știință.

Pînă la multe funcții pe care ideologia tehnocrației are menirea să le îndeplinească, un loc important îl deține funcția de legitimare a esforțurilor burgheziei monopoliste de a lichida cuceririle democratice ale maselor populare. Degradarea parlamentarismului, unul din stiluri de bază ai democrației burgheze este evidentă, fiind denumită de numeroși analiști nemarxiști ai capitalismului contemporan, „Evoluția societăților contemporane — spun, de pildă, Bon și Burnier — trebuie să reducă activitatea organului politic principal al societății liberale, acel Parlament care pretinde că exprimă voînta națională prin dezbaterea ideilor și votul majoritar al deputaților egali... În cea mai mare parte a țărilor occidentale, Parlamentul înregistrează, dacă poate corectează, dar el nu mai are de loc inițiative, nici chiar în domeniul legislativ”¹. H. Marcuse este de părere că fază „democrat burgheză” a capitalismului este pe terminat și urmează să-i ia locul o nouă fază, o fază contrarevolutionară. „Este important de știut — spune el — dacă fază actuală de contrarevoluție preventivă (faza democratic-constituțională) nu pregătește terenul pentru o fază fascistă ulterioară”².

¹ Frédéric Bon et Michel Antoine Burnier, *Les nouveaux intellectuels*, Paris, Edit. du Seuil, 1971, p. 95—96.

² Herbert Marcuse, *Contre-révolution et Révolte*, Paris, Ed. du Seuil, 1973, p. 39—40.

Remarcind același fenomen, J. K. Galbraith vede remediul crizei democrației burghere nu în „limitarea puterii”, ci în suprimarea cauzelor care au dus la aceasta, ceea ce înseamnă „că în politica externă puterea nu trebuie delegată Pentagonului, iar în cea internă corporație General Motors”³.

Pornind de la un fenomen real – creșterea fără precedent a rolului științei și al inteligenției în dezvoltarea societății contemporane – adepuți modelului tehnocratic postulează ideea incompatibilității atât în capitalism, cit și în socialism, între democrație și utilizarea efectivă și eficace a științei și tehnicii în procesul conducerii și organizării sociale.

Multora din lucrările ce stau la edificiul doctrinei tehnocratice le este comună afirmația că progresul științific și tehnic dă naștere atât procesului concentrării puterii în mîini unei elite conducătoare restrinse, cit și crizei instituțiilor democratice. „În societatea viitorului – scrie Organsky – controlul economiei și politicii (guvernului) va fi exercitat în continuare de cei puțini și această nouă elită se va simți independentă de masele populare...”⁴.

Zbigniew Brzezinski prevedește instaurarea, în locul societății „postindustriale”, a societății „tehnemonice”. „Astăzi – scrie el – țările industriale cele mai dezvoltate (și în primul rînd Statele Unite ale Americii) încep să se degajeze de fază industrială a evoluției lor. Ele intră într-o eră nouă în cadrul căreia tehnologia și în special electronică devin principali factori ai schimbărilor sociale, modificând moravurile, structura și aspectul general al societății”⁵. Din această cauză, după părerea lui Brzezinski, „societatea postindustrială devine o societate „tehnemonică”, adică o societate a cărei formă este determinată pe plan cultural, psihologic, social și economic, de influența tehnologiei și electronicilor”⁶.

Jean Roux, pornind și el de la un fapt real și anume că exigările actualei dezvoltări a tehnicii și tehnologiei determină o transformare calitativă a muncii, care necesită un nivel mai înalt de competență științifică, ajunge la concluzia că revoluția științifică și tehnică impune apariția și extinderea accelerată a clasei profesionislistelor științei. În concepția acestuia ideolog al tehnocratiei, puterea nu se mai bazează în prezent atât pe capital, cit pe cunoașterea teoretică, sursă a inovației și progresului, creându-se condiții pentru apariția unei noi puteri, puterea științifică. În aceste imprejurări, se pune următoarea întrebare: intervenția oamenilor de știință în deciziile sau situațiile socio-politice majore trebuie să se producă numai în culise și în situații limită? sau, dimpotrivă, aceasta ar trebui să fie permanentă, globală și instituționalizată? Autorul înclină pentru a doua soluție, de natură să dea naștere unui humanism științific și unei noi forme de democrație, în același timp directă, integrală și reală – democrația științifică⁷.

Notiunea de producție pătrunde în viața intelectuală. Se prăbușesc barierele pe care democrația parlamentară le-a ridicat între „omul universal” și muncitor. Dezvoltarea industrială dă statului un rol calitativ nou: instrumentul de hegemonie politică devine un element esențial de intervenție economică. Astăzi, sistemul statal și sistemul industrial sunt părți integrante ale aceluiași complex. „Nu scapă nimănui – spune Galbraith – că marea întreprindere modernă este un braț al statului; iar acesta, în imprejurări importante, este și el însuși un instrument al sistemului industrial”⁸. „Cele mai mari întreprinderi – scrie A. Touraine – nu sunt grupările siderurgice sau chimice, ci cercetarea spațială sau nucleară, Ministerul Educației Naționale sau echivalentele sale”⁹.

Această fuziune determină trăsăturile ce caracterizează acțiunea și gindirea noii patru „organice” (adică a tehnosctructurii): „personalul politic exercită o putere economică, responsabilitățile industriei trebuie să țină seama de echilibrul general și de opțiunile fixate de stat; ideologii trebuie să abandoneze teza abstractă asupra votului universal și instituțiilor sale pentru a se referi la ansamblul structurilor sociale”¹⁰.

³ J. K. Galbraith, *La gauche Américaine*, Paris, Fayard, 1971, p. 88.

⁴ A.F.K. Organsky, *The stages of Political Development*, New York, 1967, p. 199.

⁵ Z. Brzezinski, *La révolution technétronique*, Paris, Calman-Lévy, 1971, p. 13.

⁶ Op. cit., p. 28.

⁷ Jean Roux, *Vers une démocratie scientifique*, Paris, Edit. Pion, 1973.

⁸ J. K. Galbraith, *Op. cit.*, p. 314.

⁹ Alain Touraine, *La société post-industrielle*, Paris, 1969, éditions Denoël Médiation, p. 65.

¹⁰ Frédéric Bon et Michel-Antoine Burnier, *Op. cit.*, p. 97.

Așadar, după astfel de opinii, atât la nivelul întreprinderii, cât și la cel al statului, adevarata putere este deținută de o patră de intelectuali denumită *tehnocratie*. Unii ideologi ai tehnocrației merg și mai departe încercând să demonstreze că, datorită progresului științific și tehnic, se schimbă esența proprietății private asupra mijloacelor de producție; *dreptul de a dispune de această proprietate trecă din ce în ce mai mult de la posesorii de capital la directori și administratori*.

Astfel de afirmații sugerează și alte două concluzii: a. nu impotriva proprietății private și a capitalistului trebuie să lupte forțele progresului social, ci impotriva administratorului, directorului, expertului, consilierului; b. intrucât foarte mulți din promotorii teoriei tehnocrației nu fac (intenționat sau nu) o delimitare precisă între intelectualitatea tehnico-științifică în general și grupul de manageri — administratori ce se desprind din cadrul ei, specialisti foarte bine plătiți, și care, de regulă, intră în rândurile clasei capitaliste¹¹, oricare inginer sau tehnician care supraveghează desfășurarea unor procese de producție dintr-o întreprindere poate să fie inclus în categoria tehnocraților și să se treacă asupra lui responsabilitatea pentru nedreptările rinduielilor capitaliste.

Procesele obiective specifice capitalismului monopolist de stat conduc, printre altele, la o deteriorare reală a statusului social și politic al masei intelectualității și la apropierea de clasa muncitoare, sub aspectul situației economice și al rolului pe care-l are în producție și în viața de stat. „Toți cei care, sub valul competenței tehnice, sunt chemați să supravegheze una desfășurare a producției — spune A. Gorz — servesc de fapt perpetuarea diviziunii ierarhice a muncii și a raporturilor de producție capitaliste... Cu toate că exercită o opresiune ierarhică asupra muncitorilor ei sunt în același timp oprimăți, exploatați și alienați de muncitor: vis-a-vis de superiorii lor ierarhici și de reprezentanții capitalului ei se află în aceeași situație ca muncitorii față de ei... El sunt muncitorii mistificați și această mistificare este menințată de privilegiile ierarhice”¹².

Această situație determină o atitudine angajantă, progresistă la o parte din ce în ce mai mare a intelectualității, la trecerea sa la lupta față, alături de proletariat, impotriva monopolurilor și statului capitalist. Dind în vîltag faptul că între manageri (în viziunea sa acestia fiind virfurile tehnocrației) și proprietari există o fundamentală comunitate de interese, că funcția managerilor „nu înstrânează pe cei care o realizează de cei în sprijinul căroro o fac”, R. Miliband definește fenomenul managerialist astfel: „Managerialismul exprimă faptul că cele mai importante elemente ale proprietății capitaliste au crescut prea mult pentru ca aceasta să mai poată fi deținută în întregime și condusă de întreprinzătorii însăși. Dar nu seamănă în nici un fel cu transcenderea capitalismului”¹³.

Actualele condiții ale producției, precum și apărarea luptă de concurență îi obligă pe capitaliști să transfere „administrarea” întreprinderilor lor unor oameni cu pregătire științifică și tehnică specială. Dar faptul că burghezia încredează specialiștilor conducerea producției nu duce nicidcum la vreo schimbare a naturii social-economice a proprietății capitaliste asupra mijloacelor de producție. Criteriul hotăritor al dreptului de proprietate a fost și rămâne nu administrarea, ci posesiunea. Separarea funcției de administrare a capitalului de posedarea lui are o măsură precisă. Oricit de largi ar fi atributiile specialiștilor, monopolurile își păstrează întotdeauna controlul asupra gestiunii și la cele mai mici semne nefavorabile renunță la serviciile acelor tehnocrați care „nu justifică increderea lor”. Această concluzie este confirmată de mulți cercetători nemarxiști, care abordează problemele realist, în mod obiectiv. Patruțul (proprietar colectiv sau individual al mijloacelor de producție) — scrie sociologul M. Duverger — cind consideră că lucrurile nu merg bine, „intervine pentru a se substitui tehnosctructurii sau, mai degrabă, pentru a-i schimba pe membrii acestia. Deci, în ultimă instanță, ei (proprietarii n.n.) posedă întotdeauna puterea supremă”¹⁴.

Ralph Miliband constată că managerul modern (deci virful tehnocrației), oricât de inteligent ar fi, „trebuie să se supună cerințelor imperitative inherente în sistemul față de care este astăzi „stăpin”, cit și serv și prima și cea mai importantă cerință este că el trebuie să

¹¹ Pentru o documentare amplă asupra acestei probleme, vezi Eric Gaument, *Le Mythe américain*, Paris, Edit. Sociales, 1970, p. 31—41.

¹² André Gorz, *Tehnica, tehnicienii și lupta de clasă*, în *Les Temps Modernes*, nr. 301—302, p. 166 și 169.

¹³ Ralph Miliband, *The State in Capitalist Society*, London, Published by Quartet Books Limited, 1973, p. 36.

¹⁴ Maurice Duverger, *La monarchie républicaine*, Paris, Edit. Robert Laffont, 1974, p. 41.

realizeze „cele mai înalte” profituri posibile. Capitalismul managerial este marcat, în mai mare măsură decât capitalismul clasic, de contradicția fundamentală: caracterul tot mai social al muncii și scopul privat al producției.¹⁵

La fel stau lucrurile și în domeniul politic. Ph. Bouchard evidențiază că tehnocrații presupun cu naivitate că ei sunt cei care orientează politica liderilor aflați la putere. În timp ce în practică lucrurile se prezintă exact invers: liderii folosesc grupuri de tehnocrați în scopurile lor, îi țin în umbră și li scot pe primul plan doar atunci cînd au nevoie de un țap îspășitor.¹⁶

Realitatea dovedește că societatea capitalistă contemporană nu s-a transformat, esența sa continuând să rămînă aceeași: o societate bazată pe clase antagoniste, pe exploatarea omului de către om și inegalitatea socială. *Monopolurile și capitalismul monopolist de stat n-au putut să transforme relația fundamentală a structurii economice — și a societății capitaliste în ansamblul ei — relația dintre muncă și capital.*

Dar, dacă „clasa tehnocraților” n-a înlocuit clasa burgheză, deținătoare a mijloacelor de producție, ideologia tehnocrației oferă suportul „teoretic” și stimulează tendințele burgheziei monopoliste de a goli de conținut, de a limita sau chiar lichida instituțiile democratice, rod al luptei maselor largi muncitoare, drepturile și libertățile acestora. De aceea, pericolul real pe care-l reprezintă, pentru democrație, practicile inspirate de această ideologie constituie obiectul unor critici ascuțite, atât din partea partidelor comuniste, cât și a reprezentanților unor mișcări democratice din țările capitaliste dezvoltate. Am putea cita, ca semnificativă prin forță ei, denunțarea de către profesorul nord-american Noam Chomsky, unul din animatorii „Noii stîngi” americane, în lucrarea pamphlet intitulată *Puterea americană și noi săi mandarini*, a substratului reațional al ideologiei tehnocrațice care „insistă asupra rolului determinant al celor care au cunoștințele și discernământul necesar (spun ei) pentru a conduce societatea”¹⁷.

Intrucît doctrina tehnocrației constituie atât o variantă, relativ nouă, a vechii „teorii elitiste”, cit și o componentă a teoriei „convergenței” celor două sisteme sociale, ideologii burghezi leagă socialismul de tehnocrație. Dar, nivelul de „tehnocratizare” a socialismului este apreciat în mod diferit, în funcție de orientarea lor. Acei care consideră tehnocrația un bine, declară că socialismul a rămas, din acest punct de vedere, cu mult în urma capitalismului și că stabilirea în țările socialiste a unor regimuri tehnocrațice este o treabă a viitorului. Cei care consideră tehnocrația un rău, dau asigurări că statele socialiste au devenit de mult tehnocrațice și că o astfel de perspectivă amenință țările occidentale doar în viitor.

Conducerea, mai ales la nivelul sistemului social sau subsistemelor sale, este un act deosebit de complex care cere foarte multe cunoștințe, precum și o serie de însușiri și aptitudini. A conduce înseamnă a cunoaște, a decide, a prevedea, a coordona și a controla. De aceea, Partidul Comunist Român a înscris în activitatea sa, ca o preocupare permanentă, ridicarea nivelului de pregătire a tuturor cadrelor de conducere, aceasta fiind considerată ca o condiție esențială a perfectionării activității partidului și statului.

Intrucît „soluționarea marilor probleme ale construcției socialiste reclamă o înaltă pregătire și competență”, fiecărui cadru de conducere, fiecărui activist de partid și de stat î se cere „o temeinică pregătire politică, profesională și științifică, precum și o înaltă capacitate organizatorică și de conducere”¹⁸.

În condițiile socialismului, revoluția științifică și tehnică duce la creșterea nivelului de instrucție și de pregătire profesională a oamenilor muncii, creînd posibilitatea dezvoltării procesului de adâncire a democrației socialiste. Aceasta depinde însă de modul în care învățămîntul, știință și tehnica sunt adaptate la ritmul dezvoltării tehnico-științifice și orindurii socialiste în ansamblul ei. În această lumină, măsurile de integrare a învățămîntului cu cercetarea științifică și practica întreprinse de conducerea partidului, constituie o necesitate obiectivă a dezvoltării ascendente a societății noastre, o pîrghie esențială a stimulării dezvoltării democrației. Fără a fi de acord cu cei care consideră apariția tehnocrației, în condițiile socialismului, ca un „fenomen inevitabil”, credem că ar fi o greșală să se subestimeze posibili-

¹⁵ Ralph Miliband, *The State in Capitalist Society*, London, Published by Quartet Books Limited, 1973, p. 32 și 33.

¹⁶ Vezi, Ph. Bouchard, *Les technocrates et le pouvoir*, Paris, 1966.

¹⁷ Noam Chomsky, *L'Amérique et ses nouveaux mandarins*, Paris, 1969, p. 253.

¹⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății sociale multilateral dezvoltate*, vol. 7, București, Edit. politică, 1973, p. 27.

lata de apariției unor fenomene birocratice sau tehnocratice, pentru că, dacă, spre deosebire de societățile capitaliste, această tendință nu este ineluctabilă, să cum însăși experiența construcției socialismului demonstrează, ea nu este totuși imposibilă.¹⁹

Dacă progresele științei și ale tehnicii nu sunt dirijate în mod rational în întregul complex al legăturilor sociale și umane, se deschide o puternică opoziție între aspectele competenței profesionale și democratice. Expressia acestei opoziții pot fi tendințe tehnocratice, care nu decurg însă numai din știință și tehnică, ci din condițiile în care se formează anumite interese de clasă și de grup cărora știința și tehnica li se subordonează²⁰.

Partidul Comunist Român respinge teza opozitiei fatale, iremediabile dintre scientizarea și specializarea conducerii societății (atât la nivel macro, cit și microsocial) și dezvoltarea ei democratică. Paralel cu amplul proces de scientizare la scară întregă a societății, Partidul Comunist Român ia măsuri pentru prevenirea unor tendințe de birocratism, de tehnicism, de specializare excesivă în adoptarea deciziilor și în activitatea de conducere. „Trebuie să ținem seama de faptul că în acest domeniu se manifestă concepții unilaterală și extremiste – fie de a neglijă utilitatea metodelor și tehniciilor moderne de analiză și decizie, fie de a le supraestima însemnatatea, considerind că ele ar soluționa de la sine problemele puse în practică. Metodele moderne de calcul și informatică au, fără indoială, o importanță deosebită, dar ele pot da rezultate corespunzătoare numai dacă sunt integrate într-o concepție generală justă despre activitatea de conducere, bazată pe cunoașterea temeinică a legilor dezvoltării sociale, pe studierea profundă a realității”²¹.

Totodată, partidul cultivă cu grijă constanța politică socialistă a tuturor specialiștilor, a tuturor intelectualilor, care trebuie să-și pună competența științifică și tehnică de specialitate în slujba înfăptuirii sarcinilor politice.

Fundamentind această concepție, tovarășul Nicolae Ceaușescu preciza: „... tovarășii care lucrează pe linie de stat trebuie să înțeleagă că ei sunt nu numai specialiști, ci sunt în primul rând oameni politici; ei sunt puși vicepreședinti, miniștri sau directori, înainte de toate, în calitate de oameni politici – și trebuie să asigure o conducere politică – și numai în al doilea rând ca specialiști. Un ministru e un conducător politic. El a fost numit în fruntea unui departament în calitate de om politic, pentru a milita în slujba înfăptuirii liniei partidului”²².

Întră creșterea rolului intelectualității și afirmarea cu vigoare, din ce în ce mai mare a rolului conducător al clasei muncitoare nu există nici o contradicție. Dimpotrivă, sporirea rolului intelectualității este de neconceput în afara creșterii rolului conducător al clasei muncitoare. Totodată, remediu sigur și eficace pentru prevenirea tendințelor tehnocratice și birocratice îl constituie conducerea societății nu în numele clasei muncitoare, ci, efectiv, de către clasa muncitoare. Este greu să se vorbească de rolul conducător al clasei muncitoare în construcția societății sociale, în conduceră statului socialist, în condițiile existenței unui număr redus de cadre de conducere provenite din rîndul clasei muncitoare.

„Pentru a menține spiritul revoluționar, novator, pentru a lupta împotriva birocratismului, a tot ceea ce este legat de acesta, de spiritul mic-burghez – care se face și se va mai face încă mult timp simțit în aparatul de stat – este necesară prezența activiștilor din rîndul muncitorilor. Aceasta constituie garanția unui spirit nou, revoluționar, în aparatul nostru de stat, reflectând, totodată, în mod corespunzător, poziția clasei muncitoare în conduceră societății noastre sociale”²³.

Partidul nostru, în special în ultimul deceniu, a luat măsuri ca în organele de partid și de stat să fie promovate cadre provenite din rîndul muncitorilor, cu o temeinică pregătire politică și profesională, elemente capabile să imprime cu fermitate spiritul novator și dinamic în întreaga activitate.

Înfăptuind neabătut politica de cadre a partidului, organele de partid, organizațiile de masă și ministeriale au asigurat promovarea în aparatul lor, în conduceră unităților economice și social-culturale a unor cadre competente, provenite îndeosebi din rîndul clasei

¹⁹ Vezi, Radovan Richter și colaboratorii, *Civilizația la răsarcire*, București, Edit. politică, 1970, p. 312–313.

²⁰ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății sociale multilateral dezvoltate*, București, Edit. politică, 1973, vol. VII, p. 38–39.

²¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la Consfătuirea de lucru a activului de partid din domeniul ideologic*. În: *România pe drumul construirii societății sociale multilateral dezvoltate*, vol. 6, p. 232.

²² Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Plenara C.C. al P.C.R. din 14 aprilie 1976*, București, Edit. politică, p. 12–13.

muncitoare — români, maghiari, germani și de alte naționalități — cu o bună pregătire politică și ideologică, cu o bogată experiență în organizarea și conducerea activității în diferite domenii. Cu toate acestea, conducerea partidului apreciază că s-a acționat insuficient pentru promovarea unui număr mai mare de cadre corespunzătoare, provenite din rândul muncitorilor, îndeosebi în diferite activități de stat, în conducerile ministerelor, în aparatul organizațiilor de masă și obștești, în domeniul propagandei.

Conducerea politică a societății se realizează ca o varietate importantă a activității intelectuale, dar aceasta este însotită, și strins legată de existența și creșterea în ampioare a două procese: *participarea, într-o măsură din ce în ce mai crescindă, a maselor largi muncitoare la acțul conducerii pe toate treptele sale și „intellectualizarea” clasei muncitoare și a jădărimii cooperatiste.*

Cresterea considerabilă a rolului intelectualității în societatea noastră reprezintă o legată obiectivă a stadiului prezent de dezvoltare. Dar rolul intelectualității în perspectivă nu poate fi analizat decât în conexiune cu tendința de omogenizare a societății noastre socialiste, de stergere treptată a deosebirilor esențiale dintre clasele și categoriile sociale, dintre sat și oraș, dintre munca fizică și intelectuală.

Baza obiectivă a stergerii treptate a deosebirilor dintre munca fizică și munca intelectuală o constituie procesele de dezvoltare a societății socialiste, care, prin ea însăși, implică ridicarea nivelului de cultură al maselor largi populare, la care se adaugă efectele sociale socialistice ale aplicării rezultatelor revoluției tehnico-științifice. Această atenuare a deosebirilor esențiale se produce pe multiple planuri, manifestându-se deosebit de pregnant în procesul producției materiale. Unul din acestea îl constituie aportul tot mai mare, mai nemijlocit și mai direct al științei în producția materială în condițiile cind producția devine o aplicație tehnologică a științei. Oamenii muncii intelectuali, prin definiție oameni ai muncii, participă mai direct la această aplicație tehnologică a rezultatelor științei în producția materială. Are loc un proces original de impletire a muncii creațoare a muncitorilor, tehnicienilor și oamenilor muncii intelectuali în punerea în funcțiune a noilor obiective industriale, a noilor fabrici moderne.

În același timp, au loc procese de impletire între munca manuală și munca intelectuală de creștere a ponderii muncii intelectuale în activitatea de producție pe care o desfășoară muncitorii, reflectată, îndeosebi, în apariția unor profesioni muncitorescî noi, în care munca intelectuală ocupă o pondere tot mai importantă (programatori, operatori, analiști etc.). Cresterea gradului de instruire și de pregătire tehnică a muncitorilor actionează, de asemenea, în direcția proceselor semnalate. Elemente ale acestui proces de apropiere a nivelului muncii fizice de cea intelectuală pot fi depistate într-o anumită măsură și în munca agricolă. Ele se pot observa în nivelul de cunoștințe agrotehnice și zootehnice ale țărănimii muncitoare.

Eșențial este faptul că, introducerea unor forțe de producție moderne și în industrie și în agricultură modifică condiția științifico-tehnică a muncitorului și țărănumi, determină, implicit, ridicarea nivelului de cunoștințe ale lucrătorilor muncii fizice.

Fenomenul apropierei treptate între munca fizică și munca intelectuală nu se manifestă ca un proces rectiliniu, lipsit complet de dificultăți, de probleme care trebuie soluționate. Dar, pe măsura intensificării penetrației tehnicii noi, moderne, a ridicării nivelului de trai material și spiritual, acest proces se va acceleră.

Stergerea deosebirilor esențiale dintre cele două varietăți ale activității umane — manuală și intelectuală — va refațe unitatea lor, pe un plan superior, unitate ruptă în condițiile în care a apărut proprietatea privată și societatea s-a scindat în clase antagoniste.

Procesul de omogenizare a societății noastre se desfășoară pe fondul unității sociale-politice a poporului român, rezultatul unui proces istoric obiectiv, efectul firesc al marior transformări revoluționare care au schimbat din temelii structura și infățișarea societății. Elementul formativ hotăritor al unității sociale socialiste a poporului îl reprezintă partidul comunista, care, prin însăși compoziția sa socială, constituie nucleul unității social-politice a națiunii a întregului popor. Cuprindînd în rîndurile sale parteua cea mai înaintată a oamenilor muncii provenită din toate categoriile sociale și profesionale și întrucătînd unitatea lor ideologică programatică și organizatorică, partidul este el însuși cel mai înalt model de unitate socialistă, prefigurază și promovează această unitate în sinu poporului.